

Xizmatlar sektori: zamonaviy iqtisodiyotning drayveri

Axrorov Elyorjon Baxtiyor o'g'li
O'zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali

Annotatsiya: Mazkur maqolada xizmatlar sektorining zamonaviy iqtisodiyotdagi o'rni, uning o'sish drayveri sifatidagi roli, iqtisodiy samaradorligi va O'zbekistondagi rivojlanish istiqbollari ilmiy asosda tahlil qilinadi. Xizmatlar sektorining bandlik, eksport, innovatsiyalar va iqtisodiy barqarorlikka ta'siri, shuningdek, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari yoritilgan.

Kalit so'zlar: xizmatlar sektori, raqamli xizmatlar, iqtisodiy o'sish, xizmatlar eksporti, bandlik, innovatsiyalar, raqamli iqtisodiyot, O'zbekiston, IT xizmatlari, moliyaviy xizmatlar, turizm, ta'lim.

Zamonaviy global iqtisodiyotda xizmatlar sektori yetakchi drayverlardan biriga aylanib bormoqda. Rivojlangan mamlakatlarda yalpi ichki mahsulot (YaIM) tarkibida xizmatlar ulushi 70–80% gacha yetgan bo'lsa, rivojlanayotgan davlatlar, jumladan O'zbekiston iqtisodiyotida ham bu sohaning ahamiyati tobora ortmoqda. Xizmatlar sektori nafaqat bandlikni ta'minlash, balki iqtisodiy diversifikatsiya, innovatsion taraqqiyot va yuqori qo'shilgan qiymat yaratishning asosiy manbai sifatida e'tirof etilmoqda.

Xizmatlar sektori keng va murakkab tizim bo'lib, unga transport, aloqa, moliya, turizm, ta'lim, sog'liqni saqlash, axborot texnologiyalari, konsalting, logistika, savdo, madaniyat va boshqa ko'plab tarmoqlar kiradi. Ushbu sohalar tovar ishlab chiqarishdan farqli ravishda bevosita iste'mol bilan bog'liq bo'lib, xizmat ko'rsatish sifatining o'zi mahsulotga aylanishi bilan ajralib turadi. Aynan shu xususiyat uni zamonaviy iqtisodiyotda o'sishning asosiy dvigateli sifatida ko'rsatadi.

Xizmatlar sektori O'zbekistonda ham barqaror rivojlanayotgan tarmoqlardan biri hisoblanadi. Davlat statistika qo'mitasining 2023-yilgi ma'lumotlariga ko'ra, mamlakat YaIMining qariyb 39% xizmatlar sektoriga to'g'ri kelgan. Ushbu raqam sohaning iqtisodiy jarayonlardagi rolini ochiq ko'rsatib turibdi. Ayniqsa, savdo, transport, IT, bank-moliya, ta'lim va turizm yo'nalishlari iqtisodiy o'sishning asosiy segmentlariga

aylangan. Xizmatlar sektori, ayniqsa, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning eng katta bandlik yaratuvchi sohasi sifatida ham muhimdir.

Sektorning iqtisodiy drayver sifatida o'sishiga bir nechta omillar sabab bo'lmoqda. Birinchidan, xizmatlar tovarlar ishlab chiqarilishidan ko'ra kam resurs talab etadi, bu esa ularni barqaror rivojlanishga moslashtiradi. Ikkinchidan, xizmatlar sektori yuqori darajadagi mehnat unumdorligi va ixtisoslashuvni talab qiladi, bu esa malakali ishchi kuchi uchun yangi imkoniyatlar yaratadi. Uchinchidan, xizmat ko'rsatishlar orqali boshqa tarmoqlarning samaradorligi ham oshadi, chunki ular ishlab chiqarish, logistika, marketing, moliyaviy menejmentda tayanch vosita sifatida xizmat qiladi.

Axborot texnologiyalari xizmatlar sektorini yangi bosqichga olib chiqdi. Elektron xizmatlar (e-services), masofaviy tibbiy maslahatlar, onlayn ta'lim, fintex (fintech) xizmatlar, mobil banklar, virtual konsalting kabi yo'nalishlar hozirda raqamli iqtisodiyotning asosiy elementlariga aylanmoqda. O'zbekistonda "Raqamli O'zbekiston – 2030" dasturi doirasida davlat xizmatlarining 80% dan ortig'i raqamlashtirilgan. Bu esa xizmatlar sohasining qamrovini kengaytirib, aholiga ko'proq qulayliklar yaratmoqda.

Xizmatlar sektorining eksport salohiyati ham yildan-yilga ortib bormoqda. Ayniqsa, IT xizmatlari, turizm, ta'lim eksporti, BPO (business process outsourcing – biznes jarayonlarni tashqi kompaniyalarga topshirish) sohalari eksportga yo'naltirilgan iqtisodiyot uchun muhim imkoniyatdir. Xalqaro valyuta jamg'armasi (IMF) va Jahon banki prognozlariga ko'ra, xizmatlar eksporti kelajakda tovarlar eksportidan tezroq sur'atda o'sishi kutilmoqda. Bu O'zbekiston kabi xizmatlar sektorini rivojlantirayotgan davlatlar uchun alohida imkoniyatlar yaratadi.

Shu bilan birga, xizmatlar sektorida ba'zi tizimli muammolar ham mavjud: xodimlar malakasining yetishmasligi, xizmat sifati bo'yicha xalqaro standartlarga to'liq mos kelmaslik, texnologik infratuzilmaning yetarli emasligi va ayrim xizmatlarda norasmiy faoliyat yuqoriligi. Bularni bartaraf etish uchun davlat tomonidan xususiy sektorni qo'llab-quvvatlash, xizmatlar sohasida raqobat muhitini kuchaytirish, xalqaro akkreditatsiya va sertifikat tizimlarini joriy qilish zarur.

Xulosa qilib aytganda, xizmatlar sektori O‘zbekiston iqtisodiyoti uchun strategik o‘shish yo‘nalishidir. Bu sohaning izchil rivojlanishi iqtisodiy diversifikatsiya, innovatsion taraqqiyot, yuqori bandlik darajasi va aholi farovonligiga xizmat qiladi. Raqamli xizmatlar, xalqaro standartlar asosidagi xizmat ko‘rsatish va xizmatlar eksportini rivojlantirish esa mamlakat iqtisodiyotining uzoq muddatli raqobatbardoshligini belgilovchi omillar sirasiga kiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. World Bank. World Development Report 2023: Services for Development. Washington, 2023.
2. IMF. Services and Global Economic Growth. Washington, 2022.
3. OECD. Digital Transformation and the Future of Services. Paris, 2021.
4. O‘zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. Xizmatlar sektori statistik ko‘rsatkichlari, Toshkent, 2023.
5. UNCTAD. Services and Development: Trends and Prospects, Geneva, 2022.
6. Asian Development Bank. The Service Economy in Central Asia: Challenges and Opportunities, Manila, 2022.
7. Qodirov S. Xizmatlar sektori va iqtisodiy barqarorlik. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2021.
8. IT Park Uzbekistan. IT xizmatlari eksporti va startaplar rivoji, Toshkent, 2023.
9. Deloitte. Future of Services in Emerging Markets, 2021.
10. McKinsey Global Institute. The New Powerhouse: Services Sector and Growth, 2020.